

Päästekoera kuulekus ja kontroll

Otsing oli kestnud juba üle kahe tunni. Helen oli kohe-kohe oma ala lõpetamas. Hetk tagasi oli ta öelnud teda saatvale orienteerujale, et kui see ala saab lõpetatud, tahaks ta oma saksa lambakoera Papu puhkama panna. Ent siis tõstis Papu nina üles ja tõmbas tähendusrikkalt õhku – täpselt see märk, mida Helen oli oodanud, sest just sellelt alalt oli tulnud kõige hilisem teave kadunud vanainimese nägemise kohta.

Papu hakkas lõhna poole liikuma, liikudes järjest kiiremini ja kiiremini ning Helen tundis, et nüüd on õige asi. Lahe! Aga äkki! Kuid siis taipas Helen, et koer jookseb suure kiirusega otse kiirteele. Helen hakkas koera tagasi kutsuma, too aga isegi ei reageerinud kutsele. Ei peatanud koera ka meeleheitlik karjumine. Jah, Helen teadis oma koera nõrka kohta, kuulekusplatsil olid asjad veel enam-vähem, aga kui koer juba lõhna sai, muutus tema peatamine võimatuks. Samas mõned koolitajad olid seda isegi rõhutanud, et just nii käitubki üks korralik päästekoer!

Autod pidurdasid, häääl oli kohutav. Helen jooksis nii nagu jaksas, hõigates veel orienteerujale, et too abi kutsuks, endal süda värisemas hirmust, et tõenäoliselt pole enam teha muud kui koera jäänused kokku korjata. Õudne! Pärast Papuga viie aasta jooksul tehtud tööd oli koerast lõpuks saamas tõeliselt kuldväärt töövahend, usaldusväärne kaaslane päästetöödel. Kuigi tegelikult ei saa ju usaldusväärsest juttu olla, kui koer ei ole kontrolli all. Lisaks koera koolitamisel juba tehtud mahukale tööle oleks pidanud veidi rohkem rõhku panema ka koera kontrolli arendamisele.

Helen jõudis tee teisele poole ja leidis Papu kraavist. Kohe jõudis kohale ka loomaarst, kes oli raadio kaudu kuulnud, mis tee ääres oli juhtunud. Papu tõsteti auto peale ja transporditi kohe kliinikusse. Tööd jätkama toodi teine koer ja koerajuht ning kadunud inimene leiti peaaegu kohe üles. Ta oli kiirteest umbes 70 meetri kaugusel.

Papul oli meeletult õnne ja ta pääses kokkupõrkest ainult õlaluumurruga. Lihased olid loomulikult tükk aega valusad. Poole aasta pärast osales ta jälle otsingul. Kõik oleks võinud siiski lõppeda ka teistmoodi ning siis ei oleks enam keegi öelnud, et “hea päästekoer”. Mis aga juhtub, kui koer välismissioonil saab inimese lõhna ja tahab joosta läbi miinivälja, kuna tuul toob lõhna sealt?!

Surnud koerast pole meile otsingul mingit kasu. Koer on töövahend ning tõsi ta on, et vahest tuleb ta saata kohta, kuhu inimesel on liiga ohtlik minna. See on risk, aga tööriista kasutamisega kaasneb alati risk. Sellega peame arvestama juba siis, kui väikese kutsika võtame ja temaga päästetööd otsustame tegema hakata. Teiste inimeste aitamine ja pääste on juba iseenesest alati riskiga seotud. Aga kõikide tööriistade eest tuleb hoolt kanda ja vältida mõtlematut ja ebavajalikku riskeerimist. Tööriist teenib sind kaua ainult siis, kui sa seda mõttekalt kasutad.

Millel siis põhineb päästekoera kontroll? Tegelikult pole vahet, kas räägime päästekoerast või ükskõik millisest teisest koerast. Kuulekuse ja muu erialase koolitusega ei pea hakkama tegelema kohe hetkest, kui väike kutsikas koju tuuakse, aga oluline on tagada kutsikale korralik kodune kasvatus, mis on kerkima hakkava ehitise vundamendi esimesteks nurgakivideks. Kui vundament on poolik või täiesti puudu, ei ole võimalik ka korralikku ja vastupidavat maja ehitada. Näiliselt saab maja küll kokku pandud, aga vigade tõttu vundamendis laguneb see esimese tuulehoo tõttu.

Mida kasvatus tähendama peaks? Koerale tuleb selgeks teha karja tähendus ja selle karja nõudmised ning reeglid, mis kehtivad tema uues kodus. Ta peab teadma, kes on karjas juht ja kus koera enda koht on. Samuti tuleb koer õpetada ise inimestega kontakti otsima, sest kui inimene on see, kes peab koeraga omaalgatuslikult kontakti otsima hakkama, on juba esimene viga vundamendi ehitamisel tehtud.

Peab õpetama, et juht on alati õiglane. Koer ei mõtle, tema elu on ainult must-valge, nagu televiisor paarkümmend aastat tagasi. Seega, kui laskuda “koera mõtete” tasemele, on kooselu temaga üsna lihtne. Lastega peab vahel arutama ja kokkuleppeid tegema, neile võib mingi asi olla täna lubatud, homme aga mitte. Kui asju neile põhjendatakse ja selgitatakse, saavad nad aru, sest inimene on mõtlemisvõimeline. Järelikult laste puhul lisanduvad must-valgele juba mõned värvid, koera puhul see aga ei toimi. Tema ei saa selgitustest aru ning me ajame ta ainult segadusse, kui liiga “heatahtlikult” toimime: täna ta ju võib voodisse tulla, sest voodipesu on niigi juba must, aga kui ma homme puhta pesu panen, siis enam ei tohi. Kui koer on segaduses, pärsib see tema õppimisvõimet, aga veel rohkem häirib see hea suhte loomist karjajuhi ehk inimesega. Koer ei ole õnnelik, kui ta ei saa karjajuhti 100% usaldada. Samuti hakkab koer sellisel juhul ise valima, kuna ta tahab või ei taha karjajuhile kuuletuda.

Tuleb õpetada, et juht on karm, kuid õiglane. Kutsikas peab juba väiksena saama kogemuse, et juht ei küsi. Käsklus antakse ainult ühe korra ja see kehtib kohe. Kui koer peaks millegi pärast jätma antud käskluse täitmata, tähendab see talle “maailmalõppu”. Kui väiksele kutsikale on see kogemus antud, ei hakka ta hiljem enam mõtlema, kas kuuletuda või mitte, sest kuuletumine tuleb automaatselt. Ta teab, et kui ta täidab käskluse, saavutab ta lõpuks selle, mida ta momendil tegelikult ise ka tahab, sest koerajuht on alati õiglane. Nagu oleks Papu juhtumise olnud figurandi üles leidmine.

Mis on käsklus? Käsklus on termin, mille tähenduse oleme koerale selgeks teinud. Käskluse täitmist ei saa nõuda, kui koerale pole enne käsklus selgeks tehtud. Kui ta juba teab käskluse tähendust, peame hoolega jälgima, et selle täitmine oleks alati kiire ja entusiastlik. Käsklus antakse ainult ühe korra, see tuleb öelda selgelt ja iga kord ühte moodi, sest koera jaoks on olulisem hääletoon kui sõna tähendus, kuigi loomulikult õpib ta eristama ka sõnu. Näiteks õpib koer teatud sõnu, millel tema jaoks eriline tähendus on, ka suvalise lause seest välja noppima. Koolitamise ja õpetamise puhul tuleb püüelda maksimumi poole, mis tähendab, et segavaid faktoreid lisatakse alles siis, kui koer selleks valmis on.

Kui koer käsklust ei täida, peame teda abistama. Kindlasti ei tohi käsklust korrata! Me ei taha koerale õpetada, et käsklust korratakse niikaua, kuni koer reageerib. Õiges asendis koera kiidetakse, et ta tunneks, et käskluse täitmine tasub ennast ära. Siis proovime uuesti ja kui koer reageerib kohe ja õigesti, premeerime teda.

Et koer ka hiljem alati kuuletuks, on tähtis talle juba algusest peale selgeks õpetada, et käsklus kehtib täpselt nii kaua, kuni antakse mingi uus käsklus. See võib olla näiteks “vabalt”, mille tähendus ongi koer käsu alt vabastada ja vabalt jalutama lasta.

Koerale peab uusi käsklusi alati rahulikus situatsioonis õpetama, et koeral oleks võimalik õppida. Algaja koerakoolitaja, kes mingil määral juba koera instinktides aru saab, teeb siinkohal tihti vea. Kuna koera instinkti on üsna kerge tõsta, hakkab inimesele tunduma, et mida kõrgem instinkt on, seda parem. Kui koer töötab n.ö. valel lainel, võime saada ta isegi antud käsklust täitma, aga sellises olukorras ta ei õpi. Et õpetamine ja õppimine oleks edukas, peab hoolega koera meeleolu jälgima.

Koerajuhi rahulolu tunnetamine on äärmiselt tähtis. Isegi (ja eriti siis) kui tundub, et harjutus untsu läheb, tuleb harjutus viia lõpuni. Ja loomulikult nii, et see kuidagi õnnestuks. Järgmine trenn tuleb siis juba hoolikamalt ette läbi mõelda, kuidas viga parandada, aga momendil on vaja saada ikkagi õnnestunud harjutus. Kui koer peaks tunnetama, et koerajuht läheb närvi “...sa vaata nüüd, ma ju ütlesin, see ei tule üldse välja, ma teen sellest penist kindad...”, läheb harjutus järjest rohkem untsu, mis teeb õppimise seisukohast palju halba. Koer saab negatiivse kogemuse sellest, et ta püüdis õigesti toimida ja meile meele järele olla. Võib-olla ei suutnud me ise talle piisavalt selgeks teha, mida me temalt ootame, nii et tegelikult oli süüdi koerajuht, mitte koer. Kui anda koerale positiivne kogemus (harjutus õnnestub), ei kahjusta me tema usaldust koerajuhi vastu ja koera enesekindlus ei saa kannatada.

Kuulekus

Kui kodune kasvatus on korras, pole kuulekuse juures enam suuremat teha. Tuleb ise harjutused pähe õppida ja siis need koerale õpetada. Kui koer on koduse kasvatuses käigus õppinud koerajuhile 100% kuuletuma, ei tohiks ühegi uue asja õpetamise juures probleeme tekkida.

Koerajuht peab jälgima, et ta käsklused oleksid täpsed. Rõhutan veel kord, et koerajuht saab nõuda ainult asju, mida on koerale juba õpetatud! Ei tohi kokku viia asju, mis omaette veel selged ei ole. Erilise hoolega tuleb jälgida seda, et koer teeks sooritused rõõmsalt ja motiveeritult. Need ajad on möödas, kui koolitust tehti ainult sunniga ja platsi peal võis koerte asemel näha masinaid, kes rusutult oma omanike kõrval küürutasid, iga rakk kisendamas, et niikuinii saan ma peksa.

Kuidas saavutatakse rõõmus ja motiveeritud kuulekustöö? Kasutades instinkti, õiglast nõudmist ja korraliku premeerimist, pidades meeles ka koera must-valget maailmapilti. Nii mõnigi koer, kelle käest on varem käskude täitmist ainult palutud, on peale suhtumise korrigeerimist silmanähtavalt muutunud. Varem ta küll tegi, ... kui selleks aega leidis, ent sooritusest oli puudu nii rõõm kui efektiivsus. Kui aga koerale tehakse must-valgelt selgeks, mida ja kuidas vaja teha on ning et käskude täitmine või täitmata jätmine ei ole tema otsustada, on koer äkki särtsu täis ja tema silmad löövad särama. Miks? Sellepärast, et tema elu tehti lõpuks ometi must-valgeks. Koer on õnnelik vaid siis, kui tal on olemas kindlad piirid ja reeglid ning ta teab täpselt, mida temalt oodatakse.

Kõik päästekoerte võistluste (IPOR) kuulekus- ja osavusharjutused põhinevad valmis päästekoerale vajalikel oskustel ning sellepärast ka hinnatakse neid oskusi ning koera ja koerajuhi suhet ühtmoodi olulisteks kõikide päästesse kuuluvate alade juures. Kohtunik ei

näe koerajuhi isiklikku elu koos koeraga, aga kuulekusplatsil tuleb ilmsiks, missugune see elu on ja missugune suhe nende kahe vahel on. Et vältida probleeme päris tööl, peab kohtunik hindama seda, mida ta platsil näeb. Maailma kogemus on näidanud, et kui kunagi taheti loobuda päästekoerte kuulekusnõuetest, ei saanud neid koeri enam ka tööl usaldada. Meil lihtsalt pole nende koertega sellisel juhul midagi teha.

Kui koerajuht ja koer võistlusplatsile tulevad, peab esimene mulje olema, et neil on seal tore olla. Samas peab koerast näha olema, et ta tahab koerajuhile kuuletuda, mitte niisama rahmeldada. Hea ei ole ka see, kui koer on üle erutunud ja ennast ringitormamise või lärmamisega (haukumine/niutsumine/ulumine/jne) välja elab. Koer peab suutma koerajuhile keskenduda. Kõige ideaalsem selle jaoks on põhiasend, sest kõik harjutused algavad põhiasendist. Koerajuht võib loomulikult anda ühe käskluse põhiasendisse minekuks, aga see on ka kõik. Kui koerajuht peab teise või kolmanda käskluse andma ja koer seda ikka ei täida, on kohtuniku vastus selge: “Aitäh. Jätkame järgmise sooritusega.” Ja kui koer ka järgmise harjutuse alustamiseks põhiasendit ei võta, on võistlus selleks korra lõppenud. Mõnele võib see liiga karm tunduda, aga sellega mõõdetakse koera valmidust päris tööks, mitte lihtsalt üksikuid harjutusi ja oskusi. Et vältida probleeme koera ja koerajuhi koostöös päris otsingul, on kohtuniku selline otsus ainuõige valik.

Annika Himanen